



ב"ה

פרקי אבות

לדאוג שלכל יהודי יהיה חלק בגן עדן

נהוג עתה ללמוד פרקי אבות כפי שמביא רבינו הזקן בסידורו: "נוהגין לומר פרקי אבות (ששה פרקים): חמשה פרקים הראשונים, והפרק האחרון שנקרא "קנין תורה", פרק אחד בכל שבת שבין פסח לעצרת", ובהקדמה לזה "אומרים לפניו משנת¹ כל ישראל", היינו, שמשנה זו היא ההתחלה לכללות מסכת אבות, וגם לכל פרק בפני עצמו, ומזה מובן עד כמה נוגע ההבנה וההסברה של משנה זו:

"כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא" - היינו תחיית המתים, כמובן מהמשך המשנה: "ואלו שאין להם חלק לעולם הבא, האומר אין תחיית המתים מן התורה", כמבואר בגמרא "וכל כך למה, תנא, הוא כפר בתחיית המתים, לפיכך לא יהיה לו חלק בתחיית המתים, שכל מדותיו של הקב"ה מדה כנגד מדה", ומזה מוכח "שעולם הבא האמור במשנה זו אינו העולם שהנשמות מונחות בו בזמן הזה, אלא העולם של תחיית המתים"².

ומביאה המשנה ראייה לדבר - כלשון הרגיל בגמרא: "מנא הני מילי, דאמר קרא" - שנאמר "ועמך כולם צדיקים לעולם ירשו ארץ נצר מטעי מעשה ידי להתפאר", היינו, ש"כל ישראל", "עמך כולם צדיקים", "לעולם ירשו ארץ", שקאי על "עולם הבא". והראיה ש"ירשו ארץ" קאי על "עולם הבא" - ממה שכתוב "לעולם ירשו ארץ":

¹סנהדרין ר"פ חלק.

²פי' הרע"ב.

על הפסוק "וחי בהם" שבפרשתנו³, מפרש רש"י: "לעולם הבא, שאם תאמר בעולם הזה, והלא סופו הוא מת". ומזה מובן, שאי אפשר לומר ש"לעולם ירשו ארץ" קאי על עולם הזה, שהרי אין זה "לעולם", כיון ש"סופו הוא מת".

וכמו כן אי אפשר לומר ש"לעולם ירשו ארץ" קאי על גן עדן - שהרי גם ירושת גן עדן אינה לעולם, כיון שלאחרי זה יקומו הנשמות בתחיית המתים, וכמובא בדרושי אחרון של פסח⁴ שכל הנשמות (אפילו הנשמות שלומדים תורה בגן עדן שלשת אלפים שנה⁵) יקומו בתחיית המתים וילמדו תורה ממש. ועל כרחך צריך לומר שמה שכתוב "לעולם ירשו ארץ" קאי על עולם התחיה.

אבל צריך להבין: למה הובא כאן גם סיום הפסוק "נצר מטעי מעשה ידי להתפאר" בה בשעה שמחציו הראשון של הפסוק ("ועמך כולם צדיקים לעולם ירשו ארץ") יודעים כבר ש"כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא"?

וכדמוכח גם ממה שכתב הרמב"ם⁶ "שכל ישראל יש להם חלק לעולם הבא". שנאמר ועמך כולם צדיקים לעולם ירשו ארץ. כלומר ארץ החיים והוא העולם הבא, ואינו מביא את המשך הפסוק "נצר מטעי", כיון שאין זה נוגע לראיה ש"כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא".

[ואין לומר שהרמב"ם לא הביא המשך הפסוק כיון שסמך על המשנה - שהרי כותב בהקדמתו לחיבורו: "קראתי שם חיבור זה משנה תורה, לפי שאדם קורא בתורה שבכתב תחלה, ואחר כך קורא בזה ויודע ממנו תורה שבעל פה כולה, ואינו צריך לקרות ספר אחר ביניהם"].

ויש לבאר גם כללות הענין ש"כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא" - דלכאורה אינו מובן: איך אפשר לומר ש"כל ישראל" – שיש בהם חילוקי מדריגות - שוים בענין של "עולם הבא"?

³יח, ה.

⁴ראה לקו"ת צו יז, א. מאמרי אדה"ז על פרשיות התורה והמועדים - בשלח ע' רסא. שער האמונה פנ"ו ואילך. ובכ"מ.
⁵ראה המשך וככה תרל"ז פ"ה (סה"מ תרל"ז ח"ב ע' שצח). ד"ה כי ישאלך בנך תרנ"ד (סה"מ תרנ"ד ע' רכ). וראה גם ד"ה לה"ע תחה"מ דש"פ אחרי, מבה"ח אייר תשמ"ו פ"ו (תו"מ סה"מ אייר ע' רכה). וש"נ.
⁶הל' תשובה פ"ג ה"ה.

ומבואר במפרשים⁷, שלכן נאמר הלשון "חלק לעולם הבא", "מפני שאין כל ישראל שׁוין בו, אלא הגדול לפי גדלו והקטן לפי קטנו", והיינו, שלכל אחד מישראל יש אמנם חלק בעולם הבא, אבל בנוגע למדתו של החלק, אם הוא חלק גדול או חלק קטן - הרי זה תלוי בעבודתו.

וכל זה - בנוגע ל"חלק לעולם הבא"; אך ישנו ענין נעלה יותר - "בן עולם הבא", שזה כבר תלוי בענין נוסף שאינו אצל "כל ישראל", כמאמר רבותינו ז"ל⁸ "כל השונה הלכות בכל יום מובטח לו שהוא בן עולם הבא"; ולמעלה מזה הוא הענין ד"מזומן לחיי העולם הבא", שזהו על ידי עבודה מיוחדת, כדאיתא בגמרא במסכת כתובות⁹ גבי "הוא כובס".

והענין בזה - כפי שמבאר הצמח צדק¹⁰ ש"חלק לעולם הבא" קאי על מלכות, כי חלק סתם היינו רובע¹¹, שזהו ענין ספירת המלכות, וענין זה שייך לכל אחד מישראל, כיון שכל נשמה היא מבחינת המלכות שנקראת "כנסת ישראל", אלא שבדרגא זו גופא יכול להיות חלק קטן או חלק גדול; "בן עולם הבא" קאי על ז"א (זעיר אנפין) שנקרא "בן", וזהו ענין שתלוי בעבודתו ה"שונה הלכות בכל יום" וכיוצא בזה; ו"מזומן לחיי העולם הבא" קאי על בינה, שהיא דרגת "עולם הבא", וזהו הפירוש ד"מזומן" - שזוהי דרגת עולם הבא גופא.

והנה, הענין ד"כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא" הוא בנוגע לתחיית המתים, אבל לא בנוגע לגן עדן.

ומטעמי החילוק בין תחיית המתים לגן עדן - לפי שמהזמן שלאחרי מאה ועשרים שנה עד לזמן של תחיית המתים יעברו כמה וכמה ענינים שמבטלים את כל ההעלמות וההסתרים כו', ואז ראויים כולם לתחיית המתים; מה שאין כן בנוגע לגן עדן, שזהו מיד לאחרי מאה ועשרים שנה, לא שייך ענין זה, ולכן אי אפשר לומר שלכל אחד יש חלק בגן עדן.

ועל פי זה יש לבאר גודל הצורך בהשתדלות להתעסק עם יהודים נספים, כמו שכתוב¹² "הוכח תוכיח את עמיתך . . . ואהבת לרעך כמוך" (שזהו חוב על כל אחד ואחת מישראל, שהרי זוהי מצות עשה שאין הזמן גרמא) - דלכאורה, הרי גם בלאו הכי "כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא" - כי, נוסף לכך שצריך להשתדל שיהיה לו

⁷פי' הרע"ב.

⁸מגילה כח, סע"ב. וש"נ.

⁹קג, ב.

¹⁰ראה סה"ל (דא"ח לצ"צ) ע' עוה"ב ע' קכג ואילך. וש"נ.

¹¹ראה ב"ב סג, א. שו"ע חו"מ סרנ"ג סכ"ד.

¹²קדושים יט, יז-יח.

חלק גדול יותר (כנזכר לעיל שמדת החלק אינה שווה בכל ישראל), דכשם שהוא בעצמו רוצה חלק גדול יותר, הרי מצד "ואהבת לרעך כמוך" צריך להשתדל שגם לחבירו יהיה חלק גדול יותר, הנה עוד זאת, שצריך להשתדל להתעסק עמו כו' כדי שלא יצטרך לעבור את כל הענינים הבלתי-רצויים בשביל להיות ראוי ל"חלק לעולם הבא".

קטע משיחת ש"פ אחרי, מבה"ח אייר, רשימת השומעים בלתי מוגה תו"מ ה'תש"ל ע' 198.

פרויקט זו נוסד בימי השבעה לזכרון ולעיני הרב גבריאל נח וזוגתו רבקה הי"ד
- שלוחי כ"ק אדמו"ר במומבאי, אינדיא

נדפס ומופץ ע"י הרה"י ר' שלמה לרר ומשפחתו שיחיו
שלמה נחמ"ה, צביה זלאטע רייזל, שמואל, מנחם מענדל, ישראל אריה לייב, יוסף יצחק,
שניאור זלמן, חיה מושקא, אברהם דוד, אהרן, חנה